

Topos arkadii w starożytnej liryce i na obrazie Nicolasa Poussina

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Wergiliusz, *Ekloga siódma*, [w:] tegoż, *Bukoliki*, tłum. K. Koźmian, z rękopisu, Warszawa 1998, s. 79–85.
- Źródło: Wergiliusz, *Ekloga pierwsza*, [w:] tegoż, *Bukoliki*, tłum. K. Koźmian, z rękopisu, Warszawa 1998, s. 31–37.
- Źródło: *Hymn XIX do Pana*, [w:] *Liryka starożytnej Grecji*, oprac. J. Danielewicz, tłum. W. Appel, Wrocław 1984, s. 360–361.
- Źródło: Wergiliusz, *Ekloga dziesiąta*, [w:] tegoż, *Bukoliki*, tłum. K. Koźmian, Warszawa 1998, s. 103–137.

Topos arkadii w starożytnej liryce i na obrazie Nicolasa Poussina

Perdikovrisi – górská wioska w prefekturze Arkadia, Grecja

Źródło: Αρκάς, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Czy na świecie istnieje Arkadia? Oczywiście – to jedna z krain Grecji, leżąca na Półwyspie Peloponeskim nad Morzem Egejskim, licząca niemal 5 tys. km² i zamieszкана przez ponad 100 tys. ludzi. Czy trzeba właśnie tam pojechać, by znaleźć się w Arkadii? Nie, bo tak nazwać można każde miejsce, gdzie otoczeni przyjazną naturą poczujemy się szczęśliwi i spokojni. Jednak trzeba wtedy pamiętać, że Arkadię łatwo stracić...

Twoje cele

- Zinterpretujesz wybrane antyczne utwory poetyckie zawierające motywy arkadyjskie.
- Dokonasz analizy obrazu Nicolasa Poussina pt. *Et in Arcadia ego*.
- Opiszysz, w jaki sposób topos arkadyjskiej krainy wiąże się z tworzeniem sztuki.
- Wykażesz, że Arkadia jest nie tylko przestrzenią, ale także – stanem ducha.

Przeczytaj

Miejsca szczęśliwe

W literaturze występują takie motywy, które powtarzają się w podobnej formie w różnych epokach i kręgach kulturowych. W badaniach literaturoznawczych nazywa się je **toposami**. Do szczególnie popularnych należy topos miejsca przyjemnego bądź szczęśliwego. Określa się je po łacinie jako **locus amoenus**, a nazwa wywodzi się prawdopodobnie od słowa „amor”, czyli miłość. Łacińskie pochodzenie nazwy nie oznacza, że topos ukształtowali starożytni Rzymianie – w literaturze europejskiej źródłem najczęstszych realizacji opisu miejsca szczęśliwego są dzieła Greków.

Kluczowy element łączący większość przykładów przedstawiających *locus amoenus* to położenie poza miastem, w naturze sprzyjającej człowiekowi, której elementami są najczęściej: drzewa, śpiewające ptaki, łagodny wiatr, strumienie, łąki, czasem góry, które nie przytłaczają swoim ogromem, lecz są pięknym uzupełnieniem krajobrazu i schronieniem.

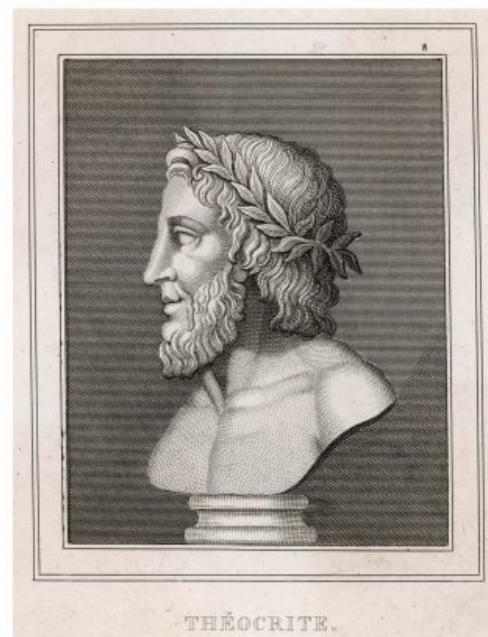

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Sycylia Teokryta

Łagodny, urokliwy krajobraz może występować w utworach należących do dowolnego gatunku i rodzaju, ale szczególnie predysponowana do jego ukazywania jest **sielanka** (zwana też **bukoliką**, **eklogą**

lub [idyllą](#)). Gatunek ten zawdzięcza swój rozwój w dużym stopniu Teokrytowi – pochodzącemu z Sycylii poecie, który żył w III w. p.n.e. Teokryt spędził większość dojrzałego życia w egipskiej Aleksandrii. Tam powstawały jego niewielkie utwory, które nazywał bukolikami. Jest to nazwa wskazująca na to, kto jest bohaterem dzieła – w języku greckim *boukólos* to pasterz bydła. Teokryt umiejscowił pasterzy w zachowującej cechy realizmu Sycylii. Bohaterowie utworów greckiego pisarza zazwyczaj dialogują, śpiewając o miłości.

Teokryt

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Arkadia Wergiliusza

Duży wpływ na przemiany gatunku nazywanego bukoliką wywarł Rzymianin Wergiliusz. Jego życie (70–19 r. p.n.e.) przypadło m.in. na czasy panowania cesarza Oktawiana Augusta. Wergiliusz to autor trzech ważnych dzieł: *Eneidy*, *Georgik* i *Bukolik*. Ten ostatni zbiór ma grecki tytuł, ale każdy z dziesięciu zawartych w nim utworów Wergiliusz nazwał eklogą, co jest odpowiednikiem sielanki. Choć rzymski twórca nawiązywał do Teokryta, to jego opis życia pasterzy i rolników zawiera też elementy nieobecne u Greka:

- u Wergiliusza bohaterowie często noszą „maski”, co oznacza, że poeta jako pasterzy ukazał postaci historyczne,
- przyroda jest w większym stopniu wyidealizowana u Rzymianina niż w utworach Greka,
- zmieniony został „adres” szczęśliwej krainy – u Wergiliusza pojawiła się w tej roli Arkadia.

Wergiliusz, który nigdy nie był w greckiej Arkadii, został uznany przez badaczy literatury antycznej za twórcę toposu arkadyjskiego. Topos ten realizowany jest w eklogach przedstawiających wyidealizowaną naturę zamieszkiwaną przez ludzi szczęśliwych, pozbawionych trosk. Takie postrzeganie *Bukolik* Wergiliusza jest jednak dużym uproszczeniem, ponieważ:

- tylko w jednej eklodze wyraźnie podaje się, że wydarzenia dzieją się w Arkadii, a w pozostałych eklogach miejsce akcji to Italia (lub Sycylia),

Tak wyobrażał sobie Wergiliusza holenderski rytownik epoki baroku Hendrik Bary (ok. 1632–1707)

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

- już przed Wergiliuszem wychwalano piękno Arkadii, np. w anonimowych utworach powstających od VII do III w. p.n.e., jak *Hymn XIX do Pana* z V w. p.n.e.,
- nie wszyscy przebywający w Arkadii są szczęśliwi – niektórzy muszą ją opuścić, inni zakochali się w niej bez wzajemności.

Na ukształtowanie toposu arkadyjskiego duży wpływ mieli naśladowcy Wergiliusza, np. włoski humanista Jacopo Sannazaro, autor poematu *Arcadia* (1504). Ukazywali oni tę grecką krainę jako piękną, przyjazną człowiekowi i zlokalizowaną nie w konkretnym miejscu, a bardziej w przestrzeni duchowej.

Słownik

bukolika

(gr. *bukolikós* – pasterski, sielski) – patrz: sielanka

ekloga

(łac. *ecloga* – wybór) – patrz: sielanka

idylla

(gr. *eidýllion* – drobny utwór literacki, obrazek) – patrz: sielanka

locus amoenus

(łac. – miejsce przyjemne) – określenie toposu szczęśliwego miejsca, zazwyczaj przedstawianego jako przestrzeń łagodnej i sielskiej natury

sielanka

(inaczej: bukolika, idylla, ekloga, pasterka, skotopaska) – gatunek literacki obejmujący utwory dotyczące życia pasterzy, rolników, rybaków, mające postać lirycznego monologu lub dialogu, ale realizowane też w postaci narracyjnej lub dramatycznej

topos

(gr. *tópos kóinos*, łac. *locus communis*) – pojęcie oznaczające „miejsce wspólne” w kulturze, czyli wciąż powracające motywy i tematy, które wskazują na ciągłość tradycji danej kultury; motyw wędrowny (czyli: występujący u różnych autorów i w różnych epokach); źródłem toposów są przede wszystkim Biblia i mity

Ilustracja interaktywna

Polecenie 1

Wymień elementy pejzażu wskazujące na to, że wydarzenia ukazane na obrazie rozgrywają się w Arkadii.

Polecenie 2

Wymień elementy obrazu *Et in Arcadia ego*, które odbiegają od rozumienia Arkadii wyłącznie jako wyidealizowanej krainy wiecznej szczęśliwości. Uzasadnij swój wybór.

Nicolas Poussin, *Et in Arcadia ego*, ok. 1638–1649

Źródło: Wikimedia Commons, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Sprawdź się

Teksty do ćwiczeń

“ *Hymn XIX do Pana*

Muzo opowiedz o miłym potomku Hermesa dwurożnym,
Hałas lubiącym i koźle mającym kopyta i nogi.

Leśną on łąką przemyka z nimfami do tańca skorymi,
Co stąpają po szczytach górskich dla kóz niedostępnych.

[...]

Raz go wabią strumienie łagodnym toczące się nurtem,
Innym razem po skałach o [graniach](#) urwistych się włości,

[...]

Cieszy dźwięcznymi pieśniami na miękkiej łące, gdzie trawę
Gęstym pasmem ukwieca pachnący hiacynt i krokus.

Hymny o bogach szczęśliwych i wielkim Olimpie śpiewają,
[...]

Śpiewają, jak niegdyś przed laty

W źródła bogatą Arkadię, trzód karmicielkę, odwiedził,

Gdzie ma świąty przybytek – zrodzony w górach [Kylleny](#),

Tam to, chociaż był bogiem, wełniste owce wypasał

[...]

Źródło: *Hymn XIX do Pana*, [w:] *Liryka starożytnej Grecji*, oprac. J. Danielewicz, tłum. W. Appel, Wrocław 1984, s. 360–361.

“ Wergiliusz

Ekloga pierwsza

Melibeus

Pod rozłożystych buków spoczywając cieniem,

Ty tyrze, ma mdłej słomce dumasz wiejskim pieniem,

My kraj własny, my lube rzucamy zagrody,

My uchodzimy z ojczyzny – ty wpośród swobody

Nadobną [Amaryllą](#) brzmieć nauczasz lasy.

Tityrus

O Melibeju, [bóg](#) nam takie zrządził wczasy –

Boć on zawsze mym bogiem, jemu często w darze

Jagnię z mojej owczarni krwią skropi ołtarze,

On mym krowom, jak widzisz, błąkać się nie wzbrania

I mnie nucić na trzcinie, do czego chęć skłania.

Melibeus

Nie zazdroszczę; bardziej mnie dziwi taka dola,

Gdy zewsząd zamieszanie burzy nasze pola.

Ja sam popędzam kozy, pogrążon w żalobie.

[...]

Ale przecież, Tytyrze, wymień tego boga?

Tityrus

Miasto, które zwą Rzymem, w prostocie pasterza

Mniemałem, że do tego podobieństwem zmierza.

[...]

Tam ujrzałem młodzieńca, ku którego chwale

W każdy miesiąc ofiarę na ołtarzu palę.

On rzekł na moje prośby: – Jak wprzód, wieśniacy,

Paście woły i cielce [wuczajcie](#) do pracy.

Melibeus

[...]

Szczęśliwy starcze! wpośród znajomych strumieni,

Przy poświęconych źródłach siądziesz w ciemnym chłodzie,

Tu na bliskiej od miedzy sąsiedniej zagrodzie

[Rój hyblejski](#) ssąc kwiaty, które wierzba roni,

Często ci lubym brzękiem sny przyjemne skłoni,

Tu pod wyniosłą skałą okrzyszując drzewa

Wieśniak ci hucznym głosem po gajach zaśpiewa,

Gruchać będą tak lube twej pieczy gołębie

I nie przestaną jęczeć [turkawki](#) na dębie.

Tityrus

Wprzód więc chyże w powietrzu paść się będą łanie,
Morza wyschną i ryba na lądzie zostanie, [...]
Niżeli obraz jego z serca mego zginie.

Melibeus

[...]

Szczęśliwa niegdyś trzodo, kozy ulubione,
Idźcie, już mnie zwabiają jaskinie zielone
Ani me oczy więcej będą was ścigały
Wieszających się z dala po urwiskach skały
Nucić wierszy nie będę, już nie przy mnie, kozy,
Gryźć będziecie kwitnące **szczodrzenie i łozy**.

Źródło: Wergiliusz, *Ekloga pierwsza*, [w:] tegoż, *Bukoliki*, tłum. K. Koźmian, z rękopisu, Warszawa 1998, s. 31–37.

((Wergiliusz

Ekloga dziesiąta

Ostatniej, **Aretuzo**, pracy użyj tchnienia,
Krótkie memu **Gallowi** mam zanucić pienia,
Lecz pienia godne samej **Likori** czytania.
My opowiemy Galla dręczące zapąły,
Nie głuchym nucim, wszystko odpowiedzą lasy.
Jakież to wy ustronia dziewicze w te czasy,
Jakie gaje, **Najady**, obrały schronieniem,
Kiedy mój Gallus niszczał niegodnym płomieniem,
Bo ni **Parnas**, ni **Pindus**, ni **Aon** wysoki,
Ni **Aganippe** wasze zatrzymała kroki?
Nad nim nawet wawrzyny i krzewy płakały,
Nad nim, gdy u samotnej spodu leżał skały,
Sam **Menal sosnorodny** wydawał westchnienie
I zimnego **Liceja** płakały kamienie.

[...]

– Skąd ci – wszyscy pytają – ta z miłością walka? –
Przyszedł Apollo, mówi: – jakież cię szal mieni?
Gallu, twoja Likoris, cel twoich płomieni,

Przez śniegi, przez obozy już za innym goni! –

[...]

Przyszedeł Pan arkadyjski – widzieliśmy sami [...],

Rzekł: – Co za sposób? Miłość nie przestaje na tem,

Ani się kozy liściem, murawa krynicą,

Pszczółki cisem, a miłość **Łazami** nie nasycą! –

On na to smutny powie: – Rozgłoście to przecie,

Sami Arkadyjczycy biegli śpiewać w świecie,

A zwłoki moje spoczną swobodnie w mogile,

Gdy wasz flet moją miłość w późne poda chwile.

[...]

Likori! tu gaj, łąki, tu chłodne strumienie,

Tu by sam zgon przy tobie zniszczył czucia moje.

Teraz miłość szalona, gdzie Mars toczy boje,

Wśród mieczów ciebie w obce nieprzyjaciół mieści,

Ty podał od ojczyzny – drżę na same wieści,

Sama beze mnie, sroga na moje cierpienie,

Zwiedzasz alpejskie śniegi i lody na Renie.

[...]

Pójdę i wierszem, jakim **wieszcz Chalcydy** słynie,

Zanucę na **pasterza sykulskiego** trzcinnie.

[...]

Lecz czyż takie lekarstwo płomień mój ostudzi,

Umieć **ten bożek** mięknąć nad niedolą ludzi?

Precz ode mnie i wiersze, i Nimfy, i knieje,

Zmiękczyć go mym cierpieniem – daremne nadzieje,

Choćbym wypił wśród zimy **Hebru skrzepłe wody**

I ponosił **scytyjskie i słoty**, i lody,

Chociażbym w Etijopów gnał trzodę obszary,

Gdy schnie kora na jodle słonecznymi żary –

Wszystko miłość zwycięża, ustąpmy jej sile!

Źródło: Wergiliusz, *Ekloga dziesiąta*, [w:] tegoż, *Bukoliki*, tłum. K. Koźmian, Warszawa 1998, s. 103–137.

Ćwiczenie 1

Zaznacz poprawne słowa w tekście:

Opisy szczęśliwej przestrzeni to przykłady realizacji toposu locus amoenus / locus amor. Zazwyczaj bohaterami występującymi w utworach ukazujących sielskie przestrzenie byli pasterze / rolnicy. Pojawiają się oni m.in. w bukolikach / elegiach Teokryta, który pochodził z Sycylii / Aleksandrii. Wskazanie Arkadii jako przyjaznej krainy to głównie zasługa Wergiliusza / Horacego.

Ćwiczenie 2

Odpowiedz na pytanie, czy kraina opisana w *Hymnie XIX do Pana* ma arkadyjski charakter?

Ćwiczenie 3

Co znajduje się w krainie opisanej przez Wergiliusza w *Eklodze pierwszej*?
Zaznacz prawidłowe odpowiedzi.

☐ strumienie

☐ zagrody pasterskie

☐ morze

☐ skały

☐ pałace

☐ lasy bukowe

☐ pszczoły

☐ gołębie

Ćwiczenie 4

Odpowiedz na pytanie, czy kraina opisana przez Wergiliusza w *Eklodze pierwszej* jest idealna?
Uzasadnij odpowiedź.

Ćwiczenie 5

Zacytuj fragment, który wskazuje na to, że przebywanie w krainie opisanej w *Ekłodzie pierwszej* Wergiliusza zostawia niezatarte ślady w pamięci i jest doświadczeniem, które wpływa na całe życie.

Ćwiczenie 6

Według Stanisława Stabryły, znawcy kultury antycznej: „Arkadia Wergiliusza nie jest krajem [...], ale krajobrazem duchowym, pewnym sposobem życia”. W tekście liczącym ponad 100 słów zajmij stanowisko wobec tego twierdzenia, odwołując się do *Eklogi pierwszej* Wergiliusza.

Ćwiczenie 7

Na podstawie *Hymnu XIX do Pana* oraz obu utworów Wergiliusza wyjaśnij, w jaki sposób przebywanie w arkadyjskiej krainie łączy się z tworzeniem sztuki.

Ćwiczenie 8

Według Stanisława Stabryły, autora książki o Wergiliuszu: „nadrzędną, najwyższą wartością w owym świecie arkadyjskiego mitu Wergiliusza jest poezja [...], jedynie poezja jest siłą zdolną ocalić w człowieku wszystkie najwyższe wartości”. Przywołaj z *Eklogi dziesiątej* Wergiliusza cytaty potwierdzające to przekonanie i zinterpretuj je.

Ćwiczenie 9

Co niszczy atmosferę szczęśliwości w Arkadii? Odpowiedz na to pytanie, wykorzystując przywołane starożytne utwory poetyckie oraz obraz Nicolasa Poussina *Et in Arcadia ego*.

Praca domowa

Od czego zależy, czy w Arkadii jest pięknie? Napisz tekst w dowolnej formie, np. eseju lub rozprawki, w którym rozważysz problem zawarty w pytaniu. W pracy odnieś się do *Eklogi siódmej* Wergiliusza oraz dwóch innych tekstów kultury.

((Wergiliusz

Ekloga siódma

Melibeus

Raz Dafnis pod szumiącym usiadł był jesionem,
Tam spędzili swe trzody Tyrsis z Korydonem,
Tyrsis owce, Korydon kozy wzdęte mlekiem,
Oba Arkadyjczycy i kwitnący wiekiem,
Równi głosem, gotowi pójść z sobą w zawody.
A kiedy tu od zimna osłaniam mirt,
Wódz mojej trzody, kozieł, gdzieś mi w bok uskoczył,

Wtem spostrzegłem Dafnisa, a gdy on mnie zoczył,
Zawołał: – Melibeju, przybywaj w tę stronę,
Jest twój kozieł, koźleta twoje niestracone,
A jeśli czas pozwala, odpocznij wśród cienia,
Tu same cielce łąką przyjdą do strumienia,
[Mincijo](#) młodą trzcinań brzeg zielony wieńczy,
Tu rój z poświęconego dębu mile brzęczy. –
Co miał czynić? Alcype, Filis wyszły z domu,
Nie było [odsadzonych jagniąt](#) zamknąć komu,
Spór się wielki Tyrsisa z Korydonem mnożył. –
Jednak dla ich gry rzeczym ważniejsze odłożył.
Zaczęli się kolejnym oba spierać pieniem,
Kolejne rymy Muzy chcą darzyć wspomnieniem,
Te pierwszy, po nim drugi odpowiadał na nie.

[...]

Korydon

Obrosłe zdroje, trawnik dla snu ulubiony
I co go rzadkim liściem kryje krzew zielony,
Niech by było chronią w lesie, nadeszły upały,
Na giętkiej winorośli perły napęczniały.

[...]

Stoją jałowce, stoją kosmate kasztany,
Pod każdym drzewem trawnik jabłkami zasłany.
Nadobnego Aleksa wszystko wdziękiem wita,
Lecz gdy odejdzie, ujrzysz wyschłe rzek koryta.

Tyrsis

Schnie rola, mdleją zioła od paru z pragnienia,
[Bach](#) wzgórkom z winorośli pozazdrościł cienia,
Lecz gdy Filis przybędzie, gaj zazielenieje
I Jowisz hojnym deszczem role nasze zleje.

[...]

Jesion w gajach ozdobą, a jodła w ogrodach,
Sosna na wzniosłych górach, topola przy wodach.

[...]

Melibeus

Jak pomnę, zwalczon Tyrsys, gdy się próżno sili,
Korydon – Korydonem dla mnie od tej chwili.

Źródło: Wergiliusz, *Ekloga siódma*, [w:] tegoż, *Bukoliki*, tłum. K. Koźmian, z rękopisu, Warszawa 1998, s. 79–85.

Dla nauczyciela

Autorki: Małgorzata Kosińska-Pułka, Bożena Święch

Przedmiot: Język polski

Temat: Topos arkadii w starożytnej liryce i na obrazie Nicolasa Poussina

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- analizuje i interpretuje *Hymn XIX do Pana* oraz *Eklogę pierwszą* i *Eklogę dziesiątą* Wergiliusza,
- rozpoznaje motywy arkadyjskie w eklogach i *Hymnie XIX do Pana*,

- objaśnia na podstawie utworów poetyckich, na czym polega duchowy charakter arkadyjskości,
- uzasadnia swoje wybory dotyczące wpływu miejsca szczęśliwego na tworzenie poezji lub jej kontemplację,
- porównuje swoje przeżycia związane z miejscami szczęśliwymi z wyobrażeniami twórców sztuki.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie wybierają do prezentacji na lekcji swoje ulubione zdjęcia, na których utrwalono chwile szczęścia, lub przygotowują do omówienia ofertę biura podróży, które reklamuje wyjazdy do miejsc szczęśliwych.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel prosi, aby uczniowie wykorzystali przygotowane materiały do aranżacji przestrzeni klasy.
Prowadzący inicjuje lekcję pytaniem: Czym różni się miejsce szczęśliwe od innych miejsc? Uczniowie rozmawiają w parach, następnie nauczyciel prosi kilka osób, by przedstawiły wnioski z rozmowy z kolegą lub koleżanką.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel rozdaje uczniom po 4 fiszki A7 i objaśnia zasady pracy metodą zwaną słoneczkiem. Każdy uczeń na 2 karteczkach zapisuje cechy, którymi, jego zdaniem, charakteryzuje się miejsce szczęśliwe. Na każdej kartce zapisana jest jedna cecha. Uczniowie układają fiszki na podłodze klasy lub przyklejają do ściany/tablicy. Kartki tworzą okrąg, a z tych, których treść się powtarza, uczniowie układają promienie okręgu/słońca.

Uczniowie odczytują treści wybranych kartek okręgu oraz treści promyków i rozmawiają z wybranym kolegą lub koleżanką o powtarzających się zapisach.

2. Nauczyciel dzieli klasę na 4 grupy zadaniowe. Pierwsza analizuje *Hymn XIX do Pana*, druga *Eklogę pierwszą*, trzecia *Eklogę dziesiątą*, wykonując wskazane przez nauczyciela ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”. Czwarta grupa odpowiada na pytania towarzyszące multimedium.

Po wykonaniu ćwiczeń grupy dyskutują na temat ukazanych przez Wergiliusza i innych twórców przywołanych w e-materiale relacji:

- a) człowiek – człowiek,
- b) człowiek – przyroda,
- c) przyroda – przyroda.

Nauczyciel moderuje dyskusję, dba o jej podsumowanie.

3. Uczniowie wspólnie redagują argument uzasadniający słowa Stanisława Stabryły przytoczone w ćw. 6: „Arkadia Wergiliusza nie jest krajem [...], ale krajobrazem duchowym, pewnym sposobem życia”. Argumenty uzasadniają cytatami z *Eklogi pierwszej* Wergiliusza.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy słowo *Arkadia* i prosi, aby uczniowie podsumowali lekcję rozmową w parach, odpowiadając na pytanie: Czy Arkadia to zawsze miejsce idealne i szczęśliwe?

Nauczyciel ocenia aktywność uczniów.

Praca domowa:

1. Od czego zależy, czy w Arkadii jest pięknie? Napisz tekst w dowolnej formie, np. eseju lub rozprawki, w którym rozważysz problem zawarty w pytaniu. W pracy odnieś się do *Eklogi siódmej* Wergiliusza oraz dwóch innych tekstów kultury.

Materiały pomocnicze:

- Anna Krzewska, *Arkadia*, w: *Słownik literatury staropolskiej*, Wrocław 1998.
- Jacek Stańdo, Monika Spławska-Murmyło, *Metody aktywizujące w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej*, z. 1, ORE.

- Witold Bobiński, *Konteksty kulturowe w dydaktyce literatury*, w: *Polonista w szkole*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków 2004.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Ilustracja interaktywna” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.